

GOUDEN LEEUW EN GROENHOVEN

Gemeentelijk monument

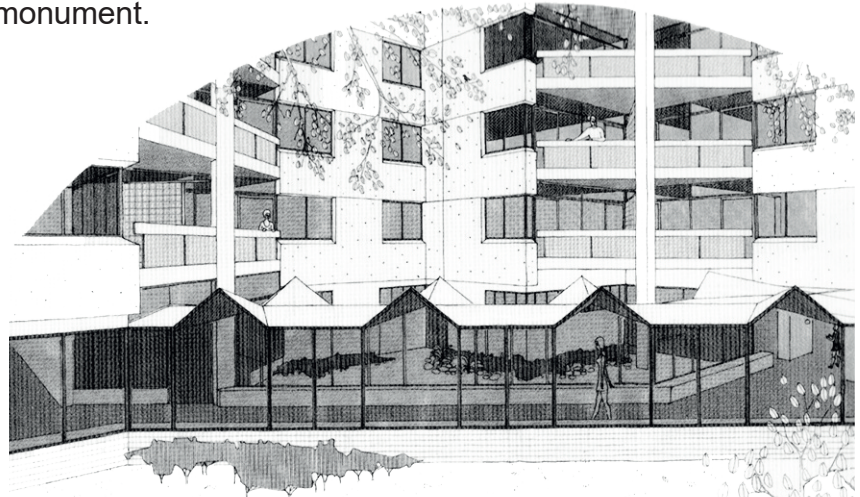
tekst en foto's: Marijke Beek

Het heeft even geduurd, maar het is zover: begin augustus 2021 zijn de naast Geerdinkhof gelegen wooncomplexen Gouden Leeuw en Groenhoven én het omliggende park aangewezen als gemeentelijk monument.

De Erfgoedvereniging Heemschut, die zich steeds vaker ook met jongere bouwkunst bezighoudt, heeft daar al vijf jaar geleden om gevraagd. Het complex is bovendien opgenomen in de Amsterdamse top 100 Jonge Monumenten, die in 2008 werd gepresenteerd.

Een aantal eigenaren vroeg de gemeente om ook het omliggende park, dat sinds 2013 op initiatief van de buurt het Professor Joop van Stigtpark heet, de glazen loopstraten en de garages mee te nemen bij deze aanwijzing. Woon-torens, de verbindende loopstraten, garages en het autovrije groengebied rondom vormen immers één samenhangend geheel. De garages schijnen in slechte staat te zijn en zijn buiten de bescherming gehouden. Zij zullen binnen een paar jaar moeten worden herbouwd. De glazen (deels verhoogd gelegen) loopstraten tussen flats en garages zijn wel in de bescherming meegenomen, net als het omliggende park. Dit laatste zorgt ervoor dat het groen behouden blijft en de gazons niet bebouwd kunnen worden.

Architect Joop van Stigt

Gouden Leeuw en Groenhoven zijn ontworpen door de bekende architect Joop van Stigt (1934-2011) in opdracht van vier woningbouwcorporaties. Ze werden gebouwd in de jaren 1974 - 1975. In totaal gaat het om ruim 800 woningen, ondergebracht in 18 gekoppelde woontorens van zes tot elf lagen, die met elkaar zijn verbonden door glazen loopstraten. Die zijn vergelijkbaar met de binnenstraten van de honingraatflats maar dan op de begane grond. Daaraan liggen ook de entrees van de torens, de collectieve voorzieningen (café, patio's, danszaal, atelieruimten) en andere

functies. Ze vormen ook de verbinding met de bijbehorende parkeergarages aan de dreef.

Een dergelijke opzet hadden in grote lijnen alle hoogbouwcomplexen in de Bijlmer. Alleen in Gouden Leeuw en Groenhoven zijn alle onderdelen nog compleet aanwezig en nauwelijks veranderd. De collectieve voorzieningen worden grotendeels nog steeds goed gebruikt.

Iedere toren heeft als plattegrond vier vierkanten, die als de wicken van een molen rond een centrale lift/trap liggen. Ieder vierkant bevat een of twee appartementen met voornamelijk flexibele binnenmuren van groen gelakt spaanplaat. Een vijfkamerappartement had slechts één draagmuur. Het complex is een mooi voorbeeld van het structuralisme, het "schakelen van vierkanten" waar Van Stigt bekend om is geworden. Ook de naast Groenhoven gelegen, ook door Van Stigt ontworpen hofjeswoningen in Geerdinkhof zijn daar een voorbeeld van.

Een uitzonderlijk ontwerp

Het ontwerp van Gouden Leeuw en Groenhoven was al vanaf het begin uitzonderlijk. Toen Van Stigt in 1971 opdracht kreeg voor hoogbouw in de - relatief kleine - noordoostelijke punt

van de Bijlmer, was de rest van het gebied al grotendeels volgebouwd met de bekende honingraatflats met galerijen, allemaal negen lagen hoog. Van Stigt vond de gebouwen veel te eentonig. Hij noemde de flats het resultaat een voorbeeld van "horizontalitis". Bovendien hadden de bewoners er naar zijn idee te weinig privacy doordat iedereen direct langs hun woning loopt. Eenmaal binnen kunnen burens elkaar niet meer zien, doordat iedereen naast elkaar woont.

In plaats van horizontale stroken ontwierp Van Stigt verticale woontorens. Hij bouwde in zeer hoge dichtheid, zodat er rondom veel ruimte voor groen overbleef, door Van Stigt zelf nadrukkelijk voor recreatie bedoeld. De dienst Stadsontwikkeling had grote problemen met deze afwijkende opzet. Van Stigt zelf zei naderhand dat hij daarom in Amsterdam geen nieuwbouwopdrachten

meer zou krijgen.

De torens versprongen ten opzichte van elkaar, zodat er, in combinatie met de slingerende glazen loopstraten, beschermde patio's ontstonden waar bijvoorbeeld kinderen konden spelen. De appartementen waren voor de verhuur bedoeld, maar de vrees bestond dat ze daarvoor te duur zouden zijn.

Eerst werden twee van de torens verkocht; de verkoop liep als een trein. Het waren de eerste koopwoningen van de Bijlmer, gelegen vlakbij metrostation Ganzenhoef. "Het halve Wibauthuis kwam erin", aldus Van Stigt. De rest van de torens volgde al snel. Voor Van Stigt stond de mens centraal. Niet alleen doordat de maatvoering van

de vierkanten uitgang van de menselijke maat (veelvouden van 1,8 meter), maar ook door tal van ontmoetingsmogelijkheden te creëren, vooral in de centrale hal en in de loopstraten. Bijzonder aan de complexen is ook dat alle prefab-elementen werden gemaakt in een 'veldfabriek' ter plaatse.

De in het oog springende glazen "traverses" bovenop de gebouwen waren een eis van de brandweer, omdat de vluchtwegen niet voldeden. Die waren oorspronkelijk vrij toegankelijk, wat de bewoners van toen onvergetelijke jaarwisselingen opleverde.

De tand des tijds goed doorstaan

Gouden Leeuw en Groenhoven hebben de tand des tijds goed doorstaan. De kenmerkende principes van Van Stigt ontwerp zijn prima bewaard gebleven: de woontorens die vrijstaan in het groen, de parkeergarages aan de dreef, de glazen loopstraten op maaiveldniveau, met daaraan de collectieve ruimten en de entrees naar de torens. De complexen zijn dan ook in veel architectuurboeken te vinden als belangrijke voorbeelden van het structuralisme. Bovendien zijn ze een belangrijk onderdeel van het oeuvre van architect Joop van Stigt.

Ook monumentaal in Zuidoost

In Zuidoost zijn nog twee complexen/gebieden beschermd. Het Zandkasteel (voormalig hoofdkantoor van de ING in de Amsterdamse Poort) kreeg in 2017 de status van gemeentelijk monument en in 2019 werd het Bijlmer Museum, met o.a. de honingraatflats, binnenstraten, openbare ruimte en hoge metrobaan, aangewezen als gemeentelijk beschermd stadsgezicht.

- *Marinke Steenhuis, Joop van Stigt, architect. Werken vanuit een flexibele structuur 1960-1985, 2014*
- <https://www.parool.nl/ps/deze-bijlmerflats-zijn-uitgeroepen-tot-monument-het-is-heel-open-mensen-kennen-elkaar~b19c8c21/>
- <https://burovanstigt.nl/wp-content/uploads/2018/10/Bijlmermeer-De-gouden-Leeuw.pdf>
- <https://vvegoudenleeuw.wordpress.com/het-complex>

ZOUTJE LITTLE HOUSE

Sandeh

In onze fraaie wijk zat ik op bankje te mijmeren toen een ander persoon naast mij kwam zitten. Een derde persoon liep voorbij. 'Kijk, daar gaat een ...' opende ik de conversatie. Deze medebankzitter keek afkeurend omdat ik het n-woord (vijf letters) had gebruikt voor een persoon die bovengemiddeld veel licht absorbeerde. Dit woord mag niet meer, het is kwetsend, en ik dien correct en inclusief te zijn. Stel dat nou ik had gevraagd, 'Goh, wat denk jij dat ie moet kosten en zou hij hard werken?', dan was het was het andere koek geweest. Dan had mijn bankgenoot echt reden gehad om afkeurend te kijken.

Om correct en inclusief te zijn vindt er tegenwoordig taalkundige acrobatiek plaats terwijl we allemaal weten wat we echt bedoelen. Wat we denken is ook nog steeds hetzelfde. Voorbeeld. Ooit heette een mongool een mongool en was het scheldwoord kanker-mongool. Vooral op z'n Haags uitgesproken klonk het heel apart (kankerremegaul). Mongool mocht niet meer, het werd 'medemens uitgedaagd door het Syndroom van Down'. Later werd het afgekort tot downie met als scheldwoord kankerdownie. Fijne vooruitgang. Ooit betekende het woord 'idiot' gewone man, en nu betekent het ... idioot. Afkomstig van het Grieks ἰδιότης, dus cultureel hoogstaander kun je het niet hebben.

In het voetballen mag het woord links-poot niet meer, want dat zou miet..., flik..., nich... kunnen kwetsen. Resultaat is dat we nu opgescheept zitten met de lhtbt/mz-lettersoep. Iedereen moet zich welkom voelen, een volwaardig medemens zonder negatief onderscheid en zonder ook maar enigszins gekwetst te kunnen worden. Ook een verkeerde mening zou kunnen kwetsen, dus die meningen worden verbannen. Lezingen aan de universiteit die enigszins controversieel zouden kunnen zijn, worden geschrapt, gecancelled in het hippe jargon, want oh.. oh.. de universiteit moet een veilige plaats

zijn voor elkeen.

Dat is vooruitgang: woorden worden verboden, meningen worden geschrapt. Het wachten is op de boekverbranding. Een roman over overspel kan natuurlijk niet, een gehuwde zou zich bedreigd kunnen voelen door het recept van vreemdgaan. En gekwetst. Boeken en films waarin moorden worden beschreven en getoond gaan er natuurlijk ook uit. Dàààg krimi's, goodbye detectives. Oorlogsbeschrijvingen zouden ook maar onrustig maken, weg met de verhalen erover. Exit Soldaat van Oranje. Ziekte, tegenslagen, armoede? Verban die uit ieders ziel en zeker uit de kinderziel. Opeens moet ik aan Boeddha denken wiens ouders hem weghielden van elk ongemak en lijden. Zie hier de oorsprong van al die dikbuikige tuinkabouters.

Het enige tv-programma dat in de huidige constellatie overblijft is 'Little House op de prairie'. Alleen de aflevering waarin een meisje valt en haar knie schaaft, moet er natuurlijk uit. Geeft kinderen een onveilig gevoel.

Inclusiviteit is essentieel en niemand mag gekwetst worden. Alle verschillen van genetische oorsprong moeten worden gemaskeerd. De een is mooier dan de ander, maar laat het niet merken want dat kan de lelijkerd kwetsen. Dus iedereen moet een dikke, lange alles verhullende tent aan. Voor hoofdhaar geldt hetzelfde: iedereen een hoofddeksel op. De een is slimmer, dus alle rapporten op school worden afgeschafte om nare gevoelens bij dommerdjes te vermijden. Inkomensverschillen worden afgeschafte, en het werk van iedereen wordt gelijkelijk bejubeld en beloond. Iedereen is constant werknemer van de dag. Gelijheid is het gebod.

De volgende keer bespreek ik het begrip vrijheid.

Sandeh, 13 juni 2021